

dominique villain: montaža

(Zbirka Imago, Slovenska kinoteka, Ljubljana, 1999)

Razlika med zbornikom *Montaža*, ki ga je leta 1987 izdala revija *Ekran* v zbirki *Imago*, in istoimenskim delom Dominique Villain je več kot očitna. Medtem ko se v zborniku Jesenske filmske šole 1986 soočamo z izrazito teoretsko zasnovo in izpeljavo raziskave montaže kot "danega dejstva", realiziranega v zaključenem filmskem dejanju, se Villainova – filmska in TV montažerka ter profesorica montaže in estetike filma na Univerzi Paris VII – spoprijema z montažo kot prakso, kot procesom nastajanja, v katerem film šele "izbira" svojo dokončno obliko. "Sekvenca se bo lahko razvila na več načinov in montažer ima včasih vtis, da ni on, pač pa film tisti, ki izbira." (D. Villain) Zasnovo, kakršno si je izbrala avtorica, bi lahko pogojno poimenovali tudi zbornik pričevanj, saj je knjiga prepredena z razmisleki in "praktičnimi izkušnjami" avtoritet s področja filmske montaže. Ključni delež pa nosijo pogovori, ki jih je avtorica posebej za knjigo opravila z režiserji, "katerih delo je še posebej vezano na montažo" – R. Kramer, A. S. Labarthe, J. Rouch – in montažerji, "ki so različno reprezentativni v svojem poklicu" – J. Comtes, Y. Dedet, A. Guillemont, J. Sadoul, C. Decugis in M.–S. Dubus. Poleg razgovorov, opravljenih neposredno za knjigo, izvemo tudi za prenekateri razmislek ali ustvarjalne navade za montažno mizo prekaljenih velikanov filmske zgodovine. Še posebej zanimivo – in morda presenetljivo – pa je dejstvo, da avtorica ne vzpostavlja nikakršne razlike med igranim in dokumentarnim filmom. Zato lahko skorajda sočasno z zgoraj omenjenimi prisluhnemo tudi besedam tako raznorodnih cineastov, kot so S. Eisenstein, F. Capra, J.–L. Godard, O. Welles, R. Rossellini itn.

"Če je bil začetek montaže v tem, da so ustvarjali kontinuiteto z diskontinuiranim, klasicizem pa v rafiniranju te napačne kontinuitete, je modernost gotovo v tem, da so leta 1960, po Hollywoodu in po 'kakovostnem' francoskem filmu, izumili film, ki je bil manj 'zašit'." (D. Villain) Četudi na pričajučo tezo naletimo šele proti koncu knjige, jo lahko pojmuje kot njeno programsko vodilo. Delo je namreč svojevrsten

zgodovinski pregled razvoja montažnih postopkov, tehnične opreme in "ključnih momentov" v procesu osvobajanja filma iz okovov ujetosti v lastne tehnološke – pa tudi ideološke – omejitve. Vendar pa avtoričinega pristopa k tematiki ne moremo imeti za standardno "historiografijo", saj se v treh temeljnih tematskih sklopih – *Kaj je montaža*, *Končna montaža*, *neskončna montaža* in *Flashback* – dokaj svobodno sprehaja po časovnem loku med pionirskimi začetki in sodobnostjo. Prav relativna formalna "neobveznost", ki je posledica svojevrstnega "prostega pristopa", omogoča bralčev občutek neposrednega stika z vzdušjem, kakršno vlada v montažnih sobah. Knjiga je namreč strukturirana tako, da daje vtis neposrednega pričanja montažnemu postopku, nenadnim rezom in presenetljivim spojem, ki nas vseskozi puščajo v negotovosti o tem, kakšen naj bi bil pravzaprav namen "pripovedi", ki smo ji na sledi. Šele ko prispemo do zadnje strani, se celota strne v spoznanje, ki ga natančno opredeljuje misel J. Roucha: "*Montaža je kot naracija, pripovedovanje zgodbe*".

Vsebinsko se knjiga osredotoča predvsem na dva "pola filma". Na eni strani obravnava "*filmsko industrijo, ki jo je izpilil Hollywood*", na drugi pa "*avtorski film, ki so ga vpeljali Renoir, Rossellini idr, in ki se je razbohotil z novim valom*". (D. Villain) Tehnično pa jo zanima tako montaža slike kakor montaža zvoka. Skozi prerez zgodovine filma v njegovi "fizični" komponenti smo priča razvoju tehničnih izpopolnitev in terminoloških opredeljevanj. Najbolj dragocena pa se zdi avtoričina "stava" na človeški dejavnik, ki presega tehnološki razvoj z avtorskim "(v)rezom" v filmsko telo. Zdi se, da se njeno pojmovanje montažnega procesa neposredno prekriva s prepričanjem J. Sadoul, ki meni, da "*gre pri montaži za vprašanje senzibilnosti in da bi iz istega delovnega materiala sto različnih montažerjev naredilo sto različnih montaž*". Z vpogledom v prenekatero izmed takšnih različnosti postane očitno, da je faza montiranja tisti segment ustvarjalnega procesa, ki išče skrite, notranje, neznane elemente posnetih podob. Iz trenutkov, ki jih je ujela kamera, lušči skrite možnosti, s kombinatoriko zaporedij se skuša približati tistim "drugim platem", ki so jih snemalci zgolj nakazali. Posebno pozornost Villainova namenja filmom, ki predstavljajo prelomne trenutke v razvoju montaže, najpodrobnejše analize pa so deležna dela, ki so v modernem času radikalno spremenila način montiranja, s posebnim poudarkom na Godardovem *Do zadnjega diha* (A bout de souffle, 1959) – "*filmu, ki se ga ne da montirati*" in Wellesovi "*razpravi o montaži*" – *Resnice in laži* (F for Fake, 1973).

V epilogu, poimenovanem *Resnično virtualno*, se za hip srečamo še s pojmom *virtualne montaže*, (naj?)novejšim načinom montiranja, ki ga je izumil Jean–Pierre Beauviala. Gre za proces, ki se ne dogaja več v fizični sferi, pač pa na ravneh "teoretičnih združevanj". Takšna montaža "*v nobenem trenutku ni prenesena na neko kontinuirano fizično podporo (video, film ali zvok)*". (D. Villain) V teh ključnih prikazih novih tehnologij in neslutnih možnosti, ki jih obeta njihov bliskoviti razvoj, lahko zaznamo avtoričino nostalgичno zartje v čas, ko je film še razpolagal s svojim fizičnim bistvom v procesu, ki ga Godard opredeljuje za "*edini trenutek obstoja, kjer so fizično prisotne sedanost, preteklost in prihodnost*". •

Opomba:

* "*Takšna montaža se v bistvu dela s pomočjo teoretičnih združevanj, ne več fizičnih. V nobenem trenutku ni prenesena na neko kontinuirano fizično podobo (video, film ali zvok), temveč obstaja v obliki seznama naslovov. Ta listing se lahko shrani in spreminja. Drugače povedano: iz iste osnove delovnih materialov – zvokov in slik – si je možno zamisliti toliko inačic, kolikor jih želimo. Stroj zelo hitro poišče kadre, slike, zvoke, ki se v trenutku pojavijo na zaslonu. Ta dostop do podatkov se imenuje aleatoričen ali virtualen, montaža pa nelinearna.*" (D. Villain)